

PRINCIPIILE RECONSTRUCȚIEI SOCIALE A INDIVIDULUI PRIN REVENIREA LA *PRIMA MATERIA*

BOGDAN RADU HERZOG*

ABSTRACT

THE PRINCIPLES OF SOCIAL RECONSTRUCTION BY RETURNING TO *PRIMA MATERIA* AND THE RECONSTRUCTION OF THE INDIVIDUAL

The article explores the reconstruction of collective and individual identities. Through the *Solve et Coagula* method, natural identities are being dissolved and gradually replaced by optional identities. In the end, the very concept of the individual is being reinvented through the process of giving legal status to non-human persons such as corporations, animals, environmental and artificial intelligence subjects.

Keywords: *Solve et Coagula*, *prima materia*, collective identities, barriers to social deconstruction, physical and non-physical persons.

PRINCIPIILE RECONSTRUCȚIEI PRIN REVENIREA LA *PRIMA MATERIA*

În volumul *Spre o paradigmă a gândirii sociologice*, academicianul Cătălin Zamfir enunța așa numita **Opțiune statu-quo/Alternative** (Zamfir, 2005, p. 174). Comentând lucrarea *Omul unidimensional* a lui Herbert Marcuse, proiecție în domeniul gândirii sociologice a *Minunatei lumi noi* închipuite de Huxley, profesorul Zamfir spune:

„Marcuse ia în considerare un posibil mecanism aberant al sistemelor sociale. Orice sistem social, fie societate globală, fie subsistem al ei, se caracterizează printr-un anumit mod de organizare. Pentru a funcționa sistemul social organizat într-un anumit fel dezvoltă forțe integrative, de apărare împotriva factorilor perturbatori, distructivi. Structural sistemul este orientat spre menținere, perpetuare. Există însă aici o potență negativă: o tendință structurală conservatoare a oricărui mod de organizare. Sistemul nu poate distinge între factori strict distructivi și factori

* Ph.D. Student, Romanian Academy Doctoral School (SCOSAAR), e-mail: bogdan.herzog@abaconsulting.ro.

constructivi care presează spre schimbarea sa structurală. Suntem așadar în prezența cecității funciare a oricărei structuri. Ea nu poate distinge între factori perturbatori și factori de dezvoltare, orientându-și mecanismele sale de control împotriva acestora din urmă. Schimbarea este tolerată doar ca perfecționare a respectivului mod de organizare, și nu atunci când presează spre transformări de structură” (*idem*).

În cazul în care mecanismele de preservare ale statu-quo-lui sunt deosebit de eficiente, sistemul devine extrem de stabil și: „(...)oamenii se unidimensionalizează. Conștiința lor fiind controlată în mod total, eliminându-se din ea orice proiect alternativ, revoluționar. Nu oprimarea unei clase de către o alta, ci oprimarea colectivității în cvasitotalitatea ei de către un mod de organizare pe care ea însăși l-a creat, dar care s-a autonomizat, dezvoltându-și în mod independent puternice mecanisme de conservare” (Zamfir, 2005, p. 175). Rolul sociologului, într-un atare sistem, susține academicianul Zamfir, este de a compara alternativa practică, întotdeauna mai puternică, cu celelalte alternative, prin prisma probei practice, a avantajului existenței, a mecanismelor de automenținere, a contextului structural și a relației dintre alternative și structura de interese a colectivității. Cu atât mai importantă este poziția sociologului atunci când se confruntă nu cu un sistem stagnant și osificat, rezistent la schimbare, ci cu unul degenerativ, al cărei *raison-d’etre* ar fi tocmai prăbușirea sistemică pentru reconstrucția viitoare, desigur cu condiția ca sociologul însuși să nu fi devenit unidimensional și să fie capabil să conceptualizeze realitățile, nedevenind captiv în sistemul respectiv.

Din punct de vedere teoretic, ar exista două posibile abordări ale deconstrucției sistemice ca urmare a unor acțiuni din interiorul acestuia. Prima ia în considerare o propensiune internă spre implozie, de tipul deja-menționatului concept al capacității auto-distructive a capitalismului. Aplicată la scară civilizațională, această abordare conduce la teorii de tipul teoriei ciclurilor Kondratiev, ceea ce presupune că finalitatea sistemică are oarecum o componentă genetică, fiind înscrisă în însuși ADN-ul civilizației. A doua posibilitate este cea a infiltrării în sistem a unor elemente externe care provoacă voluntar sau involuntar deconstrucția acestuia. În *Domnia cantității și semnele vremurilor* de pildă, René Guenon spune că prin Occident, întreaga lume a fost supusă unei „**acțiuni antitraditionale**” care a trebuit în mod necesar „**să vizeze în același timp schimbarea mentalității generale și distrugerea tuturor instituțiilor tradiționale (...) așteptând mijloacele pentru a se extinde în toată lumea prin intermediul occidentalilor pregătiți să-i devină unelte**” (Guenon, 1995, pp. 197–198). Privind retrospectiv „rapiditatea cu care occidentalii au putut fi făcuți să uite tot ceea ce fusese legat de existența unei civilizații tradiționale” și modificările intervenite în Occident între Evul Mediu și secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, Guenon constată că „o schimbare atât de completă și de bruscă nu s-a putut realiza în mod natural și spontan” (*ibid.* p. 198). Potrivit lui, etapele acțiunii antitraditionale ar fi vizat mai întâi reducerea individului la sine însuși, ca operă a raționalismului,

care neagă ființei facultăți de ordin transcendent, urmate apoi de îndreptarea atenției spre lucruri exterioare și tangibile cu scopul a închide individul în lumea corporală (*ibid.*). Ulterior acestor operațiuni de materializare și cuantificare, acțiunea antitraditională intră într-o a doua fază, care tinde nu spre solidificare, așa cum ar fi stat cazul sistemelor de tip statu-quo descrise de acad. Zamfir, ci spre disoluție, după cum afirmă Guenon. Odată ajuns în acest punct (în secolul XX), materialismul, deși supraviețuiește din punct de vedere practic, își pierde rolul principal pe care l-a jucat în acțiunea antitraditională. Tulburător, tradiționalistul francez afirmă că, pentru a fi desăvârșită, disoluția este completată de închiderea totală a posibilităților de comunicare dintre lumea corporală și „domeniile superioare, ca ea să fie deschisă în partea de jos, pentru a face să pătrundă pe aici forțele dizolvante și distructive ale domeniului subtil inferior” (Guenon, 1995, p. 200). A doua fază, cea spirituală care urmează materialismului și care împinge lumea direct spre disoluție, este intitulată de Guenon „contrainițiere”.

Cum pot fi schimbate omul și umanitatea? Etapele procesului reconstructiv sunt întotdeauna aceleași: se identifică un agent dizolvant capabil să rupă ordinea naturală a lucrurilor, dizolvarea (*solve*) materiei existente în materie primordială (*prima materia*) și odată atins acest punct, re-formarea sau re-organizarea (*coagula*) într-un nou tip de ordine, după dorința intervenientului. În transformarea umanității, rolul mercurului a fost preluat *inter alia* de simboluri și embleme care se adresează direct subconștientului. Că subconștientul ar putea juca un rol în schimbarea umanității este acceptat și de C.G. Jung, care a consacrat o vastă porțiune a operelor sale atât alchimiei, cât și capacității subconștientului colectiv de a genera fenomene observabile în lumea naturală. Tot Jung a fost primul care a prezentat în termeni academici posibilitatea replicării metodei în afara științelor naturale, apropiind limbajul deconstructivist psihologiei și într-o anumită măsură sociologiei. Într-o conferință ținută în vara anului 1941, de pildă, Jung aborda frontal problema identificării substanței primordiale, încadrând-o în zona subconștientului:

„Cea mai importantă problemă desigur este: Ce este *prima materia*? În realitate ea este o proiecție a subconștientului, așa acum am văzut cu claritate în multe din definiții, pentru că Evul Mediu ca și Antichitatea vedeau subconștientul în natură.

Am putea defini subconștientul ca o experiență psihică în noi înșine, de care nu suntem conștienți. Putem deveni conștienți de el doar sub forma unor simptome și indicii individuale și câteodată suntem surprinși de el. Din când în când primim mesaje de la subconștient: vise, fantezii, intuiții, viziuni și așa mai departe; și din acestea tragem concluzia unei existențe psihice în noi înșine care este complet diferită de mintea noastră conștientă.

Psihologia sa este foarte diferită și conținutul său care ni se relevă este diferit, în mod foarte aparte, de conținutul conștientului. Cel din urmă aparține unei psihologii personale, personalității ego-ului care este în lume, în timp ce subconștientul nu este [în lume], ci mai degrabă este o lume în sine. S-ar putea chiar spune că subconștientul este lumea, și că ne vorbește nouă, ca să spunem așa. Este

impersonal și ne-uman (asta înseamnă că în orice caz nu este personal) și aceasta explică multe din particularitățile *prima materia*¹”.

Întoarcerea la *prima materia* este în definitiv o schimbare sistemică și prin urmare se supune acelorași legi ca și procesele de tranziție sau de modernizare. Ea presupune așadar spargerea *statu-quo* de care vorbea acad. Cătălin Zamfir și înlăturarea obstacolelor care îl protejează. Așa cum aminteam în *Introducere*, pentru analiza procesului de modernizare, Max Weber a evidențiat trei tipuri de obstacole pe care trebuie să le depășească „modernizatorii”: **a.** obstacole economice; **b.** obstacole politice; **c.** obstacole psihologice; urmând ca depășirea acestora să fie recompensată cu „trofee ale raționalității și civilizației moderne” (1990, *apud.* Bădescu, 2006, *Vol. II*, pp. 186–188.). *Enciclopedia sociologiei universale* definește aceste obstacole în modul următor:

„–*Obstacole economice:* întâlnite în drumul spre caracteristicile sistemului capitalist: raționalitate, ascetism, continuitatea producțiilor și a pieței, piețe ale forței de muncă. Depășirea lor aduce, așadar, recompense constând în dobândirea de caracteristici ale sistemului capitalist: raționalitate, universalism, continuitate producție piață, piețe libere etc. (*apud. ibidem*);

– *Obstacole politice*, care trebuie depășite pentru a reuși să înlocuiești economia patrimonialistă și de rudenie cu organizații administrative raționale și cu instituții legale; această tranziție aduce după sine separarea locurilor de rezidență de cele dedicate afacerilor; distincția între corporativ și privat etc. (*apud. ibidem*);

– *Obstacole psihologice.* Trecerea lor permite dobândirea unui etos spiritual (datoria de a munci conform unei vocații), respingerea magicului și cultivarea unei tensiuni între lumea de aici și Dumnezeuirea transcendentă” (*apud. ibid.*).

Toate aceste tipuri de obstacole sunt aplicabile și în cazul tipului de reconstrucție pe care îl descriem. Nu doar atât, profesorul Bădescu, citându-l pe Davis (în M. Weiner și S. Huntington, eds.: 1987 *apud. ibid.*), raportează tranziția nu la factori externi, ci la „*centre spirituale interne*, ca fiind singurele capabile să susțină procese durabile de dezvoltare într-o societate”². În acest sens sunt date ca exemplu de centre generatoare de spiritualitate: „Cumpărători și vânzatori, care cultivă un *spirit al valorii creditului* (încrederii); antreprenorii sunt „locul” și sursa unui spirit care promovează *riscul asumat*; investitorii care întrețin într-o societate un spirit care inspiră amânarea gratificării; Managerii care induc în societate un spirit de disciplină”, (*Ibid.*) toate fiind cumulate „în *centre de energii potențiale* pentru modernizare în societate” (*Ibid.*). Cu alte cuvinte, ne permitem să adăugăm, în cazul nostru **tranziția între sisteme va necesita nu numai înlăturarea**

¹ Jung, C.G., (1941) *Conference XI*, Accesat 04.09.2021 de la:

<https://carljungdepthpsychologysite.blog/2020/02/27/carl-jung-the-unconscious-is-the-dark-being-within-that-hears-what-our-conscious-ears-do-not-hear-2/#.YJu8jC1h0Wo>.

² *Ibid.*

obstacolelor de natură economică, politică și psihologică, ci și eliminarea centrelor spirituale. Vorbim de eliminare și nu de înlocuire, pentru că în procesul de reconstrucție prin revenirea la *prima materia* cele două faze, „*solve*” și „*coagula*”, sunt faze distincte. De exemplu, în alchimie, nu se va trece de la plumb direct la aur, ci mai întâi la *prima materia*. Etapele sunt întotdeauna aceleași: se caută fermentul, substanța distructivă care să readucă creația la starea inițială, la materialul primordial care poate fi reclădit apoi după propria voință. Succesiunea (stare naturală + agent distructiv) → (particulă elementară/haos) → (recreare pe bază rațională) este aplicabilă așadar și în domeniul social, nu doar în cel al științelor naturii.

Davis actualizează paradigma weberiană într-o așa-numită **teorie a baricadelor**, afirmând că „societățile tradiționale se tem nu de progres, ci de turbulențe sociale și morale, de corupție etc., ceea ce arată că agenții purtători de raționalitate sunt constitutivi societății în întregul ei nu doar unor categorii, cum ar fi capitaliștii protestanți, așa cum apare în lumina teoriei weberiene” (*apud. Bădescu, 2006, pp. 186–188*). Aceste baricade ar acționa sub forma unui set de *trei cercuri concentrice ale modernizării*:

„*Cercul interior (C)* – economia și valorile sale (centrate pe productivitate și pe universalism); *Cercul median (B)* – baricada imunologică pe care o ridică societatea contra economiei (tabuuri, religie tradițională, moralitate, lege, filozofie, religie populară; *Cercul median* indică, așadar, acele instituții defensive care țin economia sub control; *Cercul exterior (A)* – societatea și valorile ei, status, relații de putere (Davis, W. în M. Weiner și S. Huntington, eds.: 1987)” (*apud. Bădescu, Ibid.*).

Modelul baricadelor ne spune că „dezvoltarea economică se produce nu doar când un *inamic* (i.e. modernizator sau agent al dezvoltării) invadează citadela societății, ci și când barierele îmbătrânesc și slăbesc și, finalmente, încep să se prăbușească sau când apărătorii *își pierd inima* și încep să se predea” (*apud. Bădescu, Ibid.*).

În opinia noastră, domnul profesor Bădescu accentuează esențialul atunci când, comentând teoriile modernizării, sesizează că: „**modernizarea și, deci, așa numita tranziție, nu înseamnă fatalmente dezvoltare**, adică trecerea de la o societate tradițională nedezvoltată spre una modernă dezvoltată, ci poate îmbrăca forma necunoscută a decalajelor structurale durabile care întrețin în societățile întârziate alte procese dominante, între care cele mai relevante sunt: subdezvoltarea, dependența de metropole, războiul mental, cu mari dislocări de tradiții și de forme culturale neurmate de mobilizări creatoare pe măsură, declasare socială cu toate efectele subsecvente etc.” (*Idem*). Aplicând aici teoria obstacolelor cu varianta sa actualizată, teoria baricadelor, vom observa că într-adevăr și în calea reconstrucției prin etapa intermediară a disoluției stau aceleași tipuri de obstacole. Să ne oprim pentru un moment asupra barierelor de natură politică și socială.

OBSTACOLE SOCIALE ȘI POLITICE

Din teoria weberiană se înțelege că orice element (liant) care asigură coeziunea și stabilitatea unui sistem va deveni automat un obstacol în calea tranziției spre un nou sistem. Fără să ne propunem o investigație exhaustivă a acestor lianți sistemici, vom observa că organizarea socială modernă ia forma unor structuri concentrice, pornind de la structura elementară – individul – și trece succesiv la forme de organizare din ce în ce mai complexe – familia imediată, familia extinsă, comunitatea rurală sau urbană, comunitatea regională, cea națională și în final umanitatea în ansamblul ei. Or, tocmai aceste forme de identitate colective, lianți identitari care asigură stabilitatea socială, devin obstacole pentru cei care își doresc tranziția spre un sistem nou, fie acesta reconstrucția socială. Ca urmare a parcurgerii cu succes a unor etape anterioare, în secolul XX a fost posibilă însăși negarea existenței identităților colective, sociologi precum Immanuel Wallerstein contestând explicit fundamentarea identităților colective pe baze biologice sau etno-istorice. Conceptele de identitate colectivă trebuie fie abandonate, fie reinventate, spune sociologul american, pentru că ele „fac parte dintr-o listă lungă a surselor de discriminare care au devenit nelegitime din punct de vedere social: clasa, rasa, etnia, genul, vârsta, sexul sau handicapul” (Wallerstein, 2005, p. 127). Sistemul actual trebuie reparat datorită disfuncțiilor sale majore: „Nemulțumirile pot fi grupate în trei mari categorii: nemulțumiri privind corupția, nemulțumiri privind egalitatea materială și nemulțumiri față de caracterul prea puțin cuprinzător al cetățeniei” (*Idem.*, pp. 123–124).

Pentru ca aceste surse de discriminare să dispară este necesar „(...) să ne întoarcem la planșeta de proiectare și să vedem care este miza luptei ... [ea] nu constă în sistemele pluripartite... Miza luptei este egalitatea care este opusă rasismului. Fără egalitate în toate sferele vieții sociale nu este posibilă egalitatea în nici una dintre aceste sfere, ci doar un miraj al acesteia.” (*Idem.*, p. 134). Remarcăm caracterul neomogen al „surselor de discriminare” cum le numește Wallerstein sau al „obstacolelor” în sens weberian – caracteristici etno-identitare (rasa, etnia) sunt alăturate unor indicatori sociali (clasa) și unor factori biologici (sexul, handicapul). Cu excepția clasei sociale, ceilalți factori listați sunt atribute intrinseci, sunt acolo atunci când ne naștem. Fac într-adevăr parte „clasa, rasa, etnia, genul, vârsta, sexul sau handicapul” din ceea ce Wallerstein cataloghează drept „lista lungă a surselor de discriminare”, sau dimpotrivă unele dintre ele reprezintă obstacolele care trebuie eliminate în procesul de tranziție la un nou sistem? Ce condamnă cu adevărat Wallerstein, discriminarea în baza unei forme de identitate sau identitatea în sine?

Procesul de reconstrucție socială presupune distrugerea lianților socio-identitari, adică a acelor elemente care grupează „atomii” sociali – indivizii – în diferite formule colective. Metoda deconstructivistă aplicată colectivităților umane are la bază operațiuni de natura războiului psihologic, întrucât ea vizează prioritar modul în care individul se evaluează pe sine și comunitatea din care face parte din

punct de vedere moral. Dacă în fizica nucleară atomul a trebuit să fie bombardat cu energie pentru a se obține distrugerea legăturilor între molecule, în plan social indivizii sunt bombardați cu idei într-un exercițiu ce presupune eliminarea formulelor de identitate colectivă intermediare.

Eliminarea „obstacolelor” are drept consecință atomizarea societății într-o mulțime de indivizi separați, fără legături între ei, adunați în unica formulă colectivă rămasă acceptabilă – umanitatea în ansamblul ei. La finalizarea primei etape (*solve*), odată înlăturate obstacolele-lianți, individul redevine acel *Le bon sauvage* al lui Rousseau și își poate alege propria identitate. În cea de-a doua etapă a procesului, (*coagula*), după „eliberarea” individului, categoriile inițiale sunt înlocuite cu opțiunea umană, presupus a fi rațională. Eliberat, de exemplu, de constrângerile identității sexuale primite la naștere, individul poate alege dintr-o multitudine de identități și categorii opționale.

Am dori să subliniem câteva aspecte din multitudinea de considerații posibile pe acest subiect:

– În primul rând punctăm faptul că etapa *solve* nu se oprește de fapt la individ. În mod normal *individuum*, ceea ce *stricto sensu*, se traduce drept „ceea ce nu se poate divide”, ar trebui să fie unitatea de bază pe care se reconstruiește societatea. În realitate chiar și conceptul de individ este alterat de transumanism, care acreditează noțiuni precum persoana juridică, persoană non-umană, persoană electronică etc. Faptul că procesul deconstructiv odată pornit este incapabil să se oprească într-un punct anume este în sine o perspectivă fascinantă pe care am ales să o detaliem în cele ce urmează.

– În al doilea rând, întrucât din punct de vedere al organizării politice și legale comunitățile de indivizi au avut ca structură superioară de organizare statul, dizolvarea autorității acestuia astfel încât „statele suverane să devină doar o structură organizațională” după cum spunea Wallerstein (în Bădescu, 2006, Vol. II, p. 119), devine un obiectiv primordial în faza inițială a procesului de reconstrucție.

– În fine, în al treilea rând, trebuie subliniat că procesul de reconstrucție nu este complet fără eliminarea centrelor spirituale de care vorbea acad. Ilie Bădescu.

STUDIUL DE CAZ – RECONSTRUCȚIA INDIVIDULUI. TERMINOLOGIE ȘI ASPECTE JURIDICE

Similar disoluției elementelor fizice în *prima materia* la momentul primei explozii nucleare, care a dezintegrat nu numai legăturile moleculare între atomi ci și atomii înșiși, procesul deconstructivist în plan social nu s-a oprit la nivel individual deși, *stricto sensu*, aceasta este chiar sensul denumirii latine, *individ* însemnând ceva ce nu poate fi divizat.

Intervenția deconstructivistă asupra individului a fost pornită începând de la terminologie, adică de la cuvânt. Un precedent a fost creat în drept odată cu

acceptarea termenului de „persoană juridică”. O persoană juridică este egală în drepturi unei ființe umane, care din punct de vedere legal este considerată o „persoană fizică”. Persoana juridică are propriile active și pasive, drepturi și obligații. Ea poate interacționa independent cu alte persoane juridice sau fizice, poate da naștere altor persoane juridice, pe care le poate deține parțial sau integral. Persoana juridică este definită de fapt prin capital, element care îi dă naștere și la a cărui dimensiune se limitează responsabilitățile sale. Mai mult decât atât, „persoana fizică”, adică omul, poate deveni responsabilă de acțiunile persoanei juridice atunci când acționează ca reprezentant al acesteia.

Relația dintre persoana fizică și cea juridică este una complexă și uneori surprinzătoare. Persoana juridică poate plăti dividende acționarilor dacă aceștia sunt persoane fizice sau poate angaja indivizi. Ea poate supraviețui acționarilor și poate dobândi chiar drepturi succesoriale după dispariția unei „persoane fizice”, așa cum se întâmplă adesea în cazul fundațiilor. Pe scurt, din punct de vedere legal, granița dintre om și o entitate artificială creată, careia în lipsa unui termen mai bun i s-a spus „persoană juridică”, devine tot mai greu de trasat. Distincția terminologică și legală între persoana fizică și persoana juridică își are originea la începutul secolului al XVII-lea, odată cu constituirea primelor corporații și cu dorința acționarilor acestora de a limita răspunderea lor la capitalul investit în afacerile respective. Considerăm semnificativ faptul că, spre deosebire de alte forme de asociere, cum ar fi breslele, corporațiile au fost încă din primul moment asocieri de capital.

Nu suntem singurii care am identificat că odată cu atribuirea statutului de persoană juridică corporațiilor s-a creat un precedent aplicabil altor entități non-umane. În anul 2018 tribunalele americane au afirmat explicit că „este un lucru bine cunoscut că noțiunea de persoană se poate aplica uneori unor entități non-umane precum corporațiile sau animalele.”³

Lucrurile devin și mai complexe prin introducerea în ecuație a termenului de „persoană non-umană”. Ce este o persoană non-umană? Și în acest caz precedentele au fost create pe tărâm economico-juridic. Există animale de companie cărora le-au fost recunoscute drepturi succesoriale, în unele cazuri sume extrem de semnificative⁴. Gunther IV, câinele contesei Karlotta Leibestein, a moștenit de exemplu o avere estimată la 200 de milioane de dolari. Moșteniri semnificative au primit și pisici sau chiar găini⁵.

Sfera juridică de aplicare a conceptului de persoană non-umană este insuficient de clarificată la ora actuală. Nu este clar în baza căruia temei juridic un

³ *People v Graves* (2018) Accesat la 04.09.2021 de la:

<https://law.justia.com/cases/new-york/appellate-division-fourth-department/2018/1368-ka-15-00100.html>.

⁴ Rivenburg, R., (1999) *A Match Made in Doggy Heaven* Accesat 04.09.2021 de la:

<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1999-jan-20-cl-65218-story.html>.

⁵ Vezi lista celor mai bogate animale. Accesat la 04.09.2021, de la: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_wealthiest_animals.

animal poate deveni subiect de drept moștenind un om, dar nu ar putea fi acționat în justiție. Rudele contesei Leibenstein l-ar putea acționa în judecată pe cățelul Gunther pentru a obține moștenirea de 200 de milioane de dolari. De asemenea un porc ar putea oricând să trimită în judecată un măcelar pentru tentativă de omor. Singurul lucru care se pare că îl oprește este lipsa unui avocat bun!

Acestea nu sunt subiecte de tabloid, ci reprezintă precedente legale extrem de importante. *The Non-Human Rights Project*, adică „Proiectul Pentru Drepturi Non-Umane”, condus de Steven M. Wise⁶ – al cărui motto este „oamenii nu sunt singurele animale care au dreptul la recunoașterea și protecția drepturilor lor fundamentale⁷” – a cerut în justiția americană *habeas corpus*, adică dreptul de a apărea în fața unui judecător în numele unor cimpanzei.

Tot pentru valoarea lor de precedent menționăm recunoașterea de către justiția pakistaneză a calității de persoană juridică (*legal person*) pentru cimpanzei și următoarea opinie exprimată în anul 2018 de către Eugen Fahey, judecător asociat la Curtea de Apel a Statului New York, cea mai înaltă instituție juridică a importantului stat federal american:

„...a trata un cimpanzeu ca și cum el sau ea nu ar avea dreptul la libertate protejată prin *habeas corpus* înseamnă a-l privi ca și cum nu ar avea valoare individuală, o resursă pentru folosul oamenilor, un obiect a cărui valoare constă exclusiv în utilitatea pentru alții. În schimb ar trebui să considerăm un cimpanzeu ca un individ cu valoare intrinsecă ce merită tratat cu respect (...) Nu există niciun dubiu că un cimpanzeu nu este doar un obiect⁸”.

Bineînțeles că un cimpanzeu nu este doar un obiect și că animalele trebuie tratate cu blândețe și respect, dar recunoașterea unui statut juridic asemănător cu cel al omului este cu totul altceva. Atragem atenția asupra speciilor cu care s-a început argumentarea precedentului juridic – cimpanzei – cele mai inteligente primat, și elefanții – la rândul lor inteligenți și simpatizați de toată lumea. Cine ar dori să facă rău unui cimpanzeu sau unui elefant? Speculându-se emoțional compasiunea pentru animale, se dorește însă obținerea unor **precedente juridice** cu consecințe incalculabile. Pe lângă apelul la emoțional, remarcăm și modul în care sunt utilizați termenii de „animal non-uman” și credo-ul „oamenii nu sunt

⁶ Stephen M. Wise este avocat și doctor în drept al Boston University, cu alte cuvinte este o persoană cu pregătire juridică temeinică, nu o persoană fără discernământ. Consiliul de administrație al fundației include persoane cu studii la Harvard avocați, sociologi și chiar pe celebra Jane Goodall, cunoscută în întreaga lume pentru studiile și viața dusă alături de cimpanzei. Cartea ei „*În umbra omului*” a fost un bestseller mondial fiind tradusă chiar și în România anilor 1980. Conform propriilor declarații, fundația colaborează cu echipe juridice din Marea Britanie, Spania, Franța Suedia, Finlanda, Elveția, Portugalia, Argentina, Israel, Turcia, India și Australia pentru a „dezvolta campanii pentru drepturi non-umane adaptate sistemelor de drept din țările respective”. Non Human Rights Project, (n.d) *Litigation*, Accesat 04.09.2021 de la: <https://www.nonhumanrights.org/litigation/>

⁷ Vezi: Non Human Rights Project. Accesat 04.09.2021 de la: <https://www.nonhumanrights.org>.

⁸ Vezi: Non Human Rights Project, (n.d) *Litigation*, Accesat 04.09.2021 de la: <https://www.nonhumanrights.org/litigation/>

singurele animale”, adică modul în care este redefinit omul ca una din speciile regnului animal. Fiind un animal ca oricare altul, omul nu are de ce să pretindă drepturi speciale.

De asemenea există țări care au atribuit calificativul de persoană non-umană unor obiective geografice. State precum India sau Noua Zeelandă au atribuit calitatea de persoană juridică unor râuri precum Gangele și afluentul său Yamuna⁹.

Deși precedentele au fost create cu secole în urmă, în domeniul economic definiția individului s-a complicat și mai mult odată cu progresul științific și acreditarea conceptului de inteligență artificială. Dacă un om poate lăsa o moștenire unei persoane juridice (fundații) sau unui animal (câine, pisică), de ce nu am putea desemna succesori o floare, o masă, un robot sau un algoritm matematic? Ceea ce în trecut era imaginabil doar de către genii literare de talia unui Bulgakov¹⁰ a devenit o realitate juridică în zilele noastre. La fel ca identitatea sexuală, devenită electivă și multiplicabilă în zeci sau sute de categorii, noul concept de persoană va include o infinitate de categorii: persoană-umană, persoană-animal, persoană-juridică, persoană-râu, persoană-parc natural, persoană-electronică etc, totul în numele unor concepte teoretic nobile ca democrația, protecția animalelor, egalitatea în drepturi, lupta împotriva exploatării și a discriminării etc.

Termenul de „persoană electronică” atribuit unor roboți a fost folosit inclusiv de Comisia Juridică a Parlamentului European, care, adresându-se Comisiei Europene, i-a cerut acesteia:

„să exploreze, să analizeze și să considere toate implicațiile și toate soluțiile legale posibile, ca de pildă [...] crearea unui statul legal pe termen lung pentru roboți, așa încât pe termen lung cei mai sofisticati roboți autonomi să poată fi desemnați ca persoană electronică, responsabili pentru orice pagubă produsă și posibil să aplice personalitatea electronică cazurilor în care roboții au luat decizii autonome sau au interacționat în mod independent cu terțe părți¹¹”

Tot în sens deconstructivist trebuie descifrate concepte precum inteligența artificială sau transumanismul. „Inteligența artificială” este o dovadă că omul poate crea ceva mai inteligent decât el însuși, el fiind creație divină. Creând o inteligență superioară celei cu care este el însuși înzestrat, omul are pretenția că depășește Creația, îl depășește pe Dumnezeu. Prin transumanism, adică încercarea de a realiza o îmbinare între om și mașină, și *upload*-ul informației deținute de om, într-un creier/*cloud* artificial și nemuritor, se dorește depășirea pragului final, respectiv

⁹ India a atribuit râului Gange și afluentului său Yamuna aceleași drepturi juridice ca și cele ale unei ființe umane. Safi, M., (2017) *Gange and Yamuna Rivers Granted Same Legal Rights as Human Beings*, Accesat 04.09.2021 de la: <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/21/ganges-and-yamuna-rivers-granted-same-legal-rights-as-human-beings>.

¹⁰ Notabilă în acest sens este piesa de teatru *Inimă de câine*, a acestuia.

¹¹ Parlamentul European (2017). *Raportul (2015/2103/INL) din 27.1.2017 cu recomandări către Comisia Europeană asupra dreptului civil în Robotică*. Accesat la 04.09.2021 de la: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html.

atingerea nemuririi. În interpretarea noastră, toate acestea sunt concepte pur luciferice, în fapt fiind vorba de aceeași tentație oferită omului încă din grădina Edenului, tentația de a deveni ca Dumnezeu¹². Scopul final, tot în interpretare proprie, este de fapt distrugerea omului, pentru că acesta este cea mai înaltă creație divină, fiind făcut „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu”¹³.

BIBLIOGRAFIE

1. Bădescu, I. (2006). *Enciclopedia sociologiei universale*. București, Editura Mica Valahie.
2. Guenon, R. (1995). *Domnia cantității și semnele vremurilor*. București, Editura Humanitas.
3. Jung, C.G. (2003). *Opere complete volumul 13. Studii despre reprezentările alchimice*. București, Editura Trei.
4. Wallerstein, I. (2005). *Declinul puterii americane*. București: Incitatus.
5. Weiner, M., Huntington, S.P., Almond, G.A. (1987). *Understanding political development: an analytic study* Boston: Little Brown.
6. Zamfir, C. (2006). *O nouă provocare: Dezvoltarea Socială*. Iași, Editura Polirom.
7. Zamfir, C. (2005). *Spre o paradigmă a gândirii sociologice*. Iași, Editura Polirom.

RESURSE ONLINE

- Jung, C.G., (1941). *Conference XI*. Accesat 04.09.2021 de la: <https://carljungdepthpsychologysite.blog/2020/02/27/carl-jung-the-unconscious-is-the-dark-being-within-that-hears-what-our-conscious-ears-do-not-hear-2/#.YJu8jC1h0Wo>.
- Safi, M., (2017). *Gange and Yamuna Rivers Granted Same Legal Rights as Human Beings*. Accesat 04.09.2021 de la : <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/21/ganges-and-yamuna-rivers-granted-same-legal-rights-as-human-beings>.
- Rivenburg, R., (1999). *A Match Made in Doggy Heaven*. Accesat 04.09.2021 de la: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1999-jan-20-cl-65218-story.html>
- Non Human Rights Project, (n.d.) *Litigation*. Accesat 04.09.2021 de la: <https://www.nonhumanrights.org/litigation/>
- Parlamentul European (2017). *Raportul (2015/2103/INL) din 27.1.2017 cu recomandări către Comisia Europeană asupra dreptului civil în Robotică*. Accesat la 04.09.2021 de la: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html
- *** (2018). *People v Graves* Accesat la 04.09.2021 de la: <https://law.justia.com/cases/new-york/appellate-division-fourth-department/2018/1368-ka-15-00100.html>.
- *** (n.d.) *List of wealthiest animals* Accesat la 04.09.2021, de la: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_wealthiest_animals.

¹² Facerea III, p. 5.

¹³ Facerea I, p. 26.

